

Raport o stanie Tatr

Ogrom zagrożeń, jakie zawisły nad Tatrami, jedynym skrawkiem prawdziwie alpejskiej przyrody znajdującym się w granicach Polski, przynagła do konkretnych działań na rzecz ich ochrony wszystkich, którym los tych gór i ich unikatowej przyrody nie jest obojętny. Wśród wielorakich działań ochroniarskich znalazła się również wspólna inicjatywa trzech Towarzystw, tj. Towarzystwa Ochrony Tatr (TOT), Polskiego Klubu Ekologicznego (PKE) i Ligi Ochrony Przyrody (LOP), w wyniku której powołano dziesięcioosobowy Zespół d.s. Raportu o Stanie Tatr. Zarządy Główne wymienionych Towarzystw wyznaczyły po trzech przedstawicieli, ich nazwiska wyszczególniono w podanym poniżej dokumencie. W skład Zespołu wszedł również Witold H. Paryski, będący członkiem wszystkich trzech organizacji. Jemu też pozostali członkowie powierzyli przewodnictwo Zespołu. Dotychczas odbyło się 5 spotkań w dniach 13 lipca 1984, 5 września 1984, 15 listopada 1984, 19 czerwca 1985 i 19 września 1985. Dwa pierwsze i dwa ostatnie miały miejsce w Tatrzańskiej Stacji Terenowej ZOP i ZN PAN w Zakopanem (Antałówka 7), trzecie zaś w prywatnym domu u państwa Zofii i Wiktolda Paryskich na Kozińcu 1. Na pierwszym zebraniu przedyskutowano wstępne wersje założeń Raportu przygotowanego przez PKE (Z. Machalica i J. Sawicki) oraz TOT (H. i Z. Mirkowie). Wynikiem dotychczasowych spotkań, poza omówieniem metodyki prac, ustaleniem podstawowych źródeł informacji oraz ramowym wykazem tematów do szczegółowego opracowania jest również przyjęty na spotkaniu w dniu 19 czerwca 1985 oficjalny dokument o nazwie „Raport o stanie Tatr — założenia i organizacja prac”. Dokument ten, w którym przedstawiono najważniejsze sprawy związane z Raportem, podano poniżej. Na najbliższym posiedzeniu, które ma się odbyć przed końcem 1985 roku, zaprezentowane zostaną trzy części składowe Raportu dotyczące kwestii kulturowych i krajobrazowych, przyrodniczych oraz organizacyjno-prawnych. Przedyskutowane i połączone stanowić będą pierwszy szkic Raportu. O innych kwestiach związanych z Raportem informuje poniższy dokument.

Raport o stanie Tatr — założenia i organizacja pracy

Tatry, dobro całego narodu są poważnie zagrożone zniszczeniem ich wartości przyrodniczych i kulturowych. W związku z tym nieodzowne

jest uświadomienie społeczeństwu i władzom rozmiaru istniejących zagrożeń i ich źródeł oraz wskazanie sposobów ratowania Tatr.

A. Ustalenia wstępne

1. Raport przygotowany jest społecznie ze wspólnej inicjatywy Towarzystwa Ochrony Tatr, Polskiego Klubu Ekologicznego oraz Ligi Ochrony Przyrody.
2. Raport opracowuje Zespół do Spraw Raportu o stanie Tatr, w skład którego wchodzi po trzech przedstawicielei TOT, PKE i LOP. Przewodnictwem Zespołu powierzono Witoldowi H. Paryskiemu. Zadaniem Zespołu jest przygotowanie całościowej koncepcji opracowania, inicjowanie opracowań szczegółowych, scalanie i redagowanie materiałów oraz ostatecznej wersji Raportu, a także występowanie do Władz, instytucji naukowych oraz społecznych i administracyjnych o pomoc w gromadzeniu materiałów do Raportu.
3. Przyjmuje się zasadę poszanowania praw autorskich w Raporcie, w sensie wyszczególnienia inicjatorów i pomysłodawców, a także autorów opracowań źródłowych ze szczególnym uwzględnieniem nowości zarówno w problematyce merytorycznej jak i organizatorskiej.
4. Raport uwzględni możliwie szeroko całokształt problemów związanych ze stanem, zagrożeniem i ochroną przyrody oraz wartości kulturowych Tatr i ich otuliny.
5. Wspomniane wyżej problemy rozpatrzone zostaną szczegółowo dla obszaru Tatr Polskich, ale na szerokim tle obszarów chronionych Tatr i ich otoczenia (Babiogórski Park Narodowy, Pieniński Park Narodowy, rezerваты przyrody, projektowane Parki Krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu oraz Tatrzańskiego Parku Narodowego po stronie słowackiej). Zagrożenia różnego typu rozpatrzone zostaną w jeszcze szerszym, obejmującym ich źródła zasięgu.

B. Cel Raportu

1. Uświadomienie opinii publicznej oraz organizacjom społecznym pilnej potrzeby walki o ratowanie i trwałą ochronę Tatr.
2. Jasne ukazanie wartości o charakterze ogólnonarodowym (przyrodniczych i kulturowych) obszaru objętego Raportem oraz istniejących zagrożeń, z równoczesnym wskazaniem możliwości przeciwdziałania tym ostatnim.
3. Uświadomienie użytkownikom i administracji zagrożeń i zniszczeń, jakie ich działania powodują lub mogą spowodować, z równoczesnym wskazaniem konieczności eliminacji tych zagrożeń i zniszczeń.

4. Opracowanie wytycznych dla konstrukcji całościowego modelu ochrony rozważanego obszaru.

C. Zawartość merytoryczna Raportu

1. Ogólna koncepcja ochrony obszaru Tatr i Podtatrza, jej założenia ideowe, przyjęta hierarchia wartości.
2. Ocena stanu i wartości zasobów przyrodniczych i kulturowych w ujęciu czasowym i przestrzennym.
3. Zagrożenia i przekształcenia (źródła, skutki, mechanizmy, zasięg przestrzenny i rozmiary).
4. Problemy społeczne, administracyjne, prawne i organizacyjne.
5. Kierunki rozwiązań:
 - a) określenie wytycznych dla eliminacji szkód i zagrożeń oraz ich przyczyn
 - b) określenie wytycznych dla całościowego modelu ochrony Tatr i Podtatrza.

D. Skład Zespołu

Przewodniczący Witold H. Paryski

— członkowie z ramienia Towarzystwa Ochrony Tatr:

1. prof. dr hab. Kazimierz Klimek, geomorfolog, kierownik Zakładu Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych Polskiej Akademii Nauk w Krakowie,
2. Dr Zbigniew Mirek, botanik, pracownik Instytutu Botaniki PAN w Krakowie,
3. Dr Halina Piękoś-Mirkowa, botanik, kierownik Tatrzańskiej Stacji Terenowej ZOP i ZN PAN w Zakopanem,
— członkowie z ramienia Polskiego Klubu Ekologicznego:
 1. doc. dr hab. inż. Maria Łuczyńska-Bruzda, architekt, specjalista w dziedzinie planowania przestrzennego oraz architektury krajobrazu, nauczyciel akademicki Politechniki Krakowskiej,
 2. mgr inż. Jerzy Sawicki, elektryk-automatyk, przewodnik tatrzański, przewodniczący Sekcji Parków Narodowych PKE,
 3. mgr Zbigniew Machalica, prawnik, przewodnik tatrzański, członek Sekcji Parków Narodowych PKE, sekretarz Zespołu,
— członkowie z ramienia Ligi Ochrony Przyrody:
 1. mgr Jan Parczewski, prawnik, Prezes zakopiańskiego oddziału LOP,
 2. mgr Oktawian Duda, architekt, członek Zarządu Wojewódzkiego LOP w Nowym Sączu,
 3. mgr Antoni Szewczyk, leśnik, członek Zarządu Wojewódzkiego LOP w Nowym Sączu.

E. Informacje dodatkowe

1. Termin opracowania:

- o postępie prac Zespół będzie informował na bieżąco opinię publiczną oraz zainteresowane osoby i instytucje,
- pierwszy wstępny szkic Raportu zostanie przygotowany i poddany pod dyskusję publiczną w ciągu 1986 roku.
- kolejne uaktualnione i coraz pełniejsze wersje Raportu będą ogłaszane okresowo.

2. Informacji dotyczących Raportu udziela sekretarz Zespołu — Zbigniew Machalica, adres: ul. Filarecka 2b/13, kod 30-110 Kraków.

Zbigniew Mirek

Czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum* rośnie w Tatrach

Szata roślinna Tatr wciąż kryje niewiadome. Ostatnio odnaleziono typowy gatunek dla zespołu *Fagetum carpathicum*, czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, o którym prof. B. Pa w ł o w s k i w II t. *Szaty roślinnej Polski* str. 204 napisał: „niektórych gatunków brak w Tatrach zupełnie, np. *Allium ursinum*”.

W dniu 14 lipca 1985 r. na Zadniej Kopce (1333,2 m n.p.m.) w Tatrach, na obszarze 1525 m², znaleziono bogate stanowisko *Allium ursinum*, który występuje w 3 płatach: 300 m², 25 m² i 1200 m² na wysokości 1150—1220 m n.p.m. Gatunek ten rośnie na zboczu o nachyleniu 35—40°, o ekspozycji północno-wschodniej, w połowie linii prostopadłej poprowadzonej od szczytu do ścieżki turystycznej. Poszczególne płaty są usytuowane prawie w jednej linii pionowej, oddalone od siebie o 200 i 150 metrów. Na odnalezionych powierzchniach czosnek niedźwiedzi tworzy gęste skupienia, choć nie należy do roślin kępiastych, miejscami panuje w runie tworząc jednolity kobierzec w 3 stopniu pokrycia wg skali Braun-Blanquet'a.

Najwyżej położony, płat znaleziony 14 lipca 1985 r. dominował w tym dniu białym kolorem kwitnących roślin; 17 lipca zaznaczył się początek przekwitania; 23 lipca wszystkie rośliny przekwitły. Wysokość głąbików u tych roślin wynosiła od 15 do 50 cm. Na poszczególnych głąbikach naliczono od 3—15 trójek torebek. Zawiązane owocki zazieleniły się torebkami ułożonymi trójkami. Z cebul wyrastały po 2, najczęściej po 3 liście na ogonkach. Obok okazów owocujących znajdowały się liczne płonne rośliny o 2 liściach i jednoroczne siewki o jednym liściu.

Obecny drzewostan Zadniej Kopki, to sztuczna, czysta kultura świerkowa powstała na siedlisku jodły i buka po uprzednim ich wyeksploatowaniu w XIX wieku. Świerki *Picea abies* w wieku 60—80 lat osiągają wysokość od 20—25 m, i 0,95—1,7 m obwodu na wysokości